

Mobiliteitsonderzoek Nederland – Methodologische beschrijving

Hermine Molnár - in 't Veld

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2006.
Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan.

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2005–2006	= 2005 tot en met 2006
2005/2006	= het gemiddelde over de jaren 2005 tot en met 2006
2005/'06	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 2005 en eindigend in 2006
2003/'04–2005/'06	= boekjaar enz., 2003/'04 tot en met 2005/'06

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Het in 2004 gestarte Mobiliteitsonderzoek Nederland (MON) is een grootschalig onderzoek naar het verplaatsingsgedrag van Nederlandse bevolking. Het MON is de opvolger van het Onderzoek Verplaatsingsgedrag (OVG). Bij de invoering ervan is ernaar gestreefd het MON zoveel mogelijk te laten aansluiten bij het OVG. Toch zijn er enkele verschillen tussen beide onderzoeken. Deze (methode) verschillen hebben er toe geleid dat OVG en MON op een aantal punten niet volledig vergelijkbaar zijn met elkaar (trendbreuk).

1. Inleiding

Het Mobiliteitsonderzoek Nederland (MON) is een onderzoek van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer (AVV) naar het verplaatsingsgedrag van de Nederlandse bevolking. De AVV is een onderdeel van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Het MON is de opvolger van het Onderzoek Verplaatsingsgedrag. Bij de invoering van het MON is ernaar gestreefd het onderzoek zoveel mogelijk te laten aansluiten bij het OVG op de wijze waarop het onderzoek sinds 1999 door het CBS werd uitgevoerd. Dit is beschreven in het artikel Onderzoek Verplaatsingsgedrag – Methodologische beschrijving. Toch zijn er verschillen tussen het OVG en het MON.

2. Respondenten

In de periode 2004 en 2005 werden achtereenvolgens van 66 482 en van 64 052 respondenten gegevens verzameld. Deze waren in het MON 2004 aanwezig in 29 221 huishoudens en in het MON 2005 in 28 436 huishoudens waarvan minstens één huishoudlid heeft gerespondeerd. De respons van het MON was in 2004 ruim 72 procent en in 2005 ca 71 procent. De steekproef van het MON is kleiner dan van het OVG 2003.

3. De nauwkeurigheid van de uitkomsten

Zie hiervoor paragraaf 5 in het artikel Onderzoek Verplaatsingsgedrag – Methodologische beschrijving.

4. Verschillen met OVG 2003

Steekproeftrekking

Het CBS gebruikte voor de steekproef van het OVG het GBA+ -bestand. In principe staan alle inwoners van een gemeente ingeschreven in de basisadministratie met een aantal kenmerken.

De Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) is aangevuld met gegevens van het Geografisch Basisregister (GBR) van KPN. De steekproef van het OVG was een tweetrapssteekproef. Dit betekende dat eerst gemeenten werden gekozen met kansen evenredig aan het aantal voorkomende adressen per gemeente. Vervolgens werd binnen elke gemeente een vast aantal adressen getrokken.

Het MON had geen rechtstreekse toegang tot de GBA. Daarom zijn de adressen voor het standaardonderzoek van het MON getrokken uit het "DMdata Consumenten bestand" van Cendris. Vervolgens is de GBA gebruikt om extra informatie bij de adressen te zoeken. Door deze andere steekproeftrekking zijn variabelen zoals type gezin, plaats in het gezin en burgerlijke staat niet meer in het MON aanwezig.

In het MON 2004 zijn twee extra steekproeven getrokken ten behoeve van het Nieuw Regionaal Model (NRM) en voor een deelonderzoek naar het verplaatsingsgedrag van mensen met een beperkte mobiliteit (BeMo). De data van het basisdeel van het NRM en het BeMo zijn toegevoegd aan het basisonderzoek van het MON.

Omdat de steekproef van het basisonderzoek voor het NRM niet in elke provincie het benodigde aantal respondenten bevatte om met voldoende betrouwbaarheid uitspraken te kunnen doen zijn (behalve in Gelderland, Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant) per provincie extra steekproeven getrokken en is extra veldwerk uitgevoerd van september tot en met november 2004 en alleen voor

werkdagen. Dit leverde 4 727 extra huishoudens en 11 036 extra personen op.

BeMo is uitgevoerd in de maanden april tot en met september 2004. Het leverde 961 extra huishoudens en 2 174 extra personen op voor het databestand MON 2004.

Ook in het MON 2005 zijn in dezelfde 8 provincies als in 2004 extra steekproeven getrokken voor het NRM in alle maanden van het jaar maar alleen voor werkdagen.

Wijziging enquêtemethode voor kinderen jonger dan 6 jaar

In het OVG zijn sinds 1999 de verplaatsingen van kinderen jonger dan 6 jaar niet meer verzameld met behulp van een schriftelijke vragenlijst, maar via een telefonische na-enquête. Nadeel van de telefonische na-enquête is dat alleen de verplaatsingen konden worden waargenomen van kinderen uit huishoudens die telefonisch bereikbaar zijn. Bij het OVG was de schriftelijke enquête dus alleen bedoeld voor informatie van respondenten van 6 jaar en ouder. Bij MON is de totale schriftelijke enquête (huishoud- en basisvragenlijst) van toepassing op alle personen in het huishouden. De wijziging van enkel telefonisch na-enquêteren om de gegevens van kinderen te verzamelen (OVG) naar het schriftelijke onderzoek (MON) heeft geleid tot interpretatieverschillen bij het motief van de verplaatsing bij jonge kinderen. Bij de telefonische enquête van het OVG werd nagegaan of het kind op de bestemming zelf een activiteit had, of dat het kind enkel meeging met een begeleider. Bijvoorbeeld als een moeder naar de tandarts ging en het kind ging enkel mee omdat het niet alleen thuis kon blijven, kreeg de verplaatsing van het kind het motief 'meegaan met begeleider' (klasse motief 'overig'). In het MON wordt de schriftelijke vragenlijst voor het kind ingevuld door een ouder. Als de moeder invulde dat het kind met haar meeging, kreeg de verplaatsing van het kind evenals in het OVG het motief meegaan met begeleider. Vulde de moeder voor het kind ook tandarts in dan krijgt in het MON het kind het motief van de moeder, dus naar de tandarts gaan (klasse motief 'diensten/persoonlijke verzorging'). Dit verschil ontstaat doordat in het MON niet telefonisch is (na)gevraagd naar het motief van het kind. Het motief meegaan met begeleider komt minder vaak voor in het MON dan in het OVG.

Vragenlijst

MON heeft zoveel mogelijk de vragenlijst aangehouden die ook in het OVG is gebruikt. Toch zijn er op punten een aantal wijzigingen aangebracht in de huishoudvragenlijst.

- De huishoudvragenlijsten van het MON 2004 en 2005 zijn uitgebreid met een vraag die luidt: "Heeft u een tijdelijke of permanente aandoening of handicap die u hindert wanneer u zich buitenshuis verplaatst?" Deze vraag werd in 2004 gebruikt voor het extra onderzoek Monitor verplaatsingsgedrag mensen met een beperkte mobiliteit (BeMo).
- In het MON zijn twee soorten huishoudvragenlijsten gebruikt. Het verschil tussen beide vragenlijsten is dat op de huishoudvragenlijst voor huishoudens zónder bekend telefoonnummer linksom op de voorkant een vraag naar het telefoonnummer is toegevoegd. Voor het OVG is voor alle huishoudens dezelfde vragenlijst gebruikt: zonder de vraag naar een telefoonnummer.
- In het MON worden de huishoudvragenlijst en de basisvragenlijst ook worden gebruikt om gegevens te verzamelen over het verplaatsingsgedrag van kinderen jonger dan 6 jaar. Omdat in het MON de verplaatsingen van kinderen niet meer worden verzameld via een telefonische na-enquête maar met behulp van een schriftelijke vragenlijst, is de huishoudvragenlijst aangepast voor dit doel. Verwijzingen dat de vragenlijsten alleen bedoeld zijn voor personen van 6 jaar of ouder, komen niet meer voor.

Telefonische interviews

In principe zijn MON en OVG uitgevoerd als een schriftelijke enquête. In enkele gevallen is de enquête echter telefonisch afgenomen. De regels voor het bij uitzondering telefonisch enquêteren zijn bij MON nog verder aangescherpt. Dit heeft ertoe geleid dat bij MON minder dan 10 procent telefonische basisinterviews zijn afgenomen. Bij OVG mocht het aantal telefonische interviews maximaal 20 procent zijn.

Weging en ophoging

Bij de weging en ophoging van het OVG vanaf 1999 werd een correctie toegepast voor het aandeel enquêtes dat telefonisch werd afgenomen. De reden hiervan is dat dit aandeel van jaar tot jaar iets verschilt en het mobiliteitsgedrag van telefonisch geënquêteerde huishoudens duidelijk anders is dan dat van schriftelijk geënquêteerde huishoudens (namelijk 2x zoveel nulvervoer). In het MON wordt deze correctie niet toegepast omdat MON door andere regels een lager aantal telefonisch geënquêteerden heeft dan OVG (circa 7%, versus circa 19%).

Een ander verschil tussen OVG en MON betreft de weging ter correctie voor verschillen in respons veroorzaakt door onderscheid in telefonische bereikbaarheid. Daarbij is bij het MON de differentiatie naar stedelijkheidsgraad onbedoeld niet meegenomen. Verschillend tussen OVG en MON is dat bij de weging en ophoging van het OVG de cijfers voor het park personenauto's werden geïnterpoleerd (met de parkcijfers van 1 januari van het onderzoeksjaar en 1 januari van het jaar volgend op het onderzoeksjaar) naar 1 augustus van het onderzoeksjaar. Bij MON worden deze cijfers geëxtrapoleerd (op basis van parkcijfers van 1 januari van het onderzoeksjaar) naar 1 juli van het onderzoeksjaar

Codeverschillen

Ondanks het streven om MON zo goed mogelijk te laten aansluiten bij het OVG zijn er toch wat verschillen tussen beide onderzoeken geconstateerd bij de classificatie van antwoorden van respondenten. Deze verschillen komen voor bij de variabele 'doel van een verplaatsing' (ook wel genoemd 'activiteit op de plaats van bestemming'). Dit komt onder meer voor bij antwoorden die betrekking hebben op verplaatsingen met een recreatief doel en bij (veelvuldige) verplaatsingen met een zakelijk of beroepsmatig doel (zie bij veelvuldige verplaatsing).

Veelvuldige verplaatsing

Het begrip veelvuldige verplaatsing is bij het OVG gebruikt om veel voorkomende werkverplaatsingen, gemaakt door bijv. postbodes, vertegenwoordigers, venters e.d. aan te duiden. Als bijvoorbeeld

op een vragenlijst was genoteerd: voor het werk diverse adressen bezocht omgeving Arnhem samen ca 320 km, dan zijn dit soort zakelijke en beroepsmatige verplaatsingen in het OVG gecodeerd als één (veelvuldige) zakelijke verplaatsing. In het MON worden meerdere zakelijke en beroepsmatige verplaatsingen apart gecodeerd (indien bekend) met het doel van de verplaatsing. Is bijvoorbeeld alleen de totale afstand bekend dan wordt de totaal opgegeven afstand verdeeld over een heen- en terugreis.

Vakantiemobiliteit

Zowel in het MON als in het OVG behoort vakantiemobiliteit niet tot het doel van het onderzoek. Helaas werd eind 2005 duidelijk dat vanaf 2004 alle gerapporteerde vakantiemobiliteit in Nederland in het databestand terecht is gekomen. Dat wil zeggen alle verplaatsingen in Nederland die aan vakanties in binnen- of buitenland gerelateerd zijn.

Het effect op de totale mobiliteit is onbekend, maar omdat de vakantiemobiliteit niet als zodanig herkenbaar gecodeerd is, kunnen momenteel geen verdere uitspraken over effecten worden gedaan. Met ingang van het MON 2006 wordt extra informatie bijgehouden om de omvang te meten van de gerapporteerde vakantiegerelateerde mobiliteit in Nederland. Op basis daarvan kan ook voor MON 2004 en 2005 een schatting van het effect worden gemaakt.

5. Wijzigingen in MON 2005

Vrachtwagenverplaatsingen

In het OVG werden alle vrachtwagenverplaatsingen verwijderd uit het bestand. Dit omdat vrachtwagenverplaatsingen volgens het CBS behoren tot het beroepsgoederenvervoer. In MON 2005 zijn (voor het eerst) vrachtwagenverplaatsingen in het databestand gelaten, met uitzondering van verplaatsingen die als activiteit op de bestemming 'vervoer als beroep' hebben. In verband met de volgtijdelijke vergelijkbaarheid van de data zijn door het CBS bij de berekening van cijfers voor Statline, vrachtwagenverplaatsingen niet meegenomen.